

УДК 371.12

**SHIFOKOR-O'QITUVCHINING KASBIY-PEDAGOGIK VA AXBOROT
KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11105649>

Iskandjanova Feruzaxon Kamoliddinovna

Katta o'qituvchi Toshkent amaliy fanlar universiteti

Annotatsiya: *Kasbiy kompetentsiya ta'lim tizimidagi muhim innovatsion o'zgarishlarning rivojlanishi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Mavjud sharoitda shifokor-o'qituvchi muvaffaqiyatli va talabchan bo'lishi uchun har qanday o'zgarishlarga tayyor bo'lishi, yangi sharoitlarga tez va samarali moslasha olishi, professional bo'lish istagini namoyon qilishi, o'z bilimini doimiy ravishda yangilab turishi kerak. ko'nikmalar, o'z-o'zini rivojlantirishga intilish, noaniqlikka bag'rikenglik ko'rsatish, tavakkal qilishga tayyor bo'lish, ya'ni. professional darajada malakali bo'lish.*

Kalit so'zlar: *kasbiy-pedagogik kompetentsiya, axborot kompetensiyasi, shifokor-o'qituvchi, takomillashtirish*

**МЕХАНИЗМ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ И
ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ВРАЧА-ПЕДАГОГА**

Исканджанова Ферузахон Камолиддиновна

Старший преподаватель Ташкентского университета прикладных наук

Аннотация: *Особую значимость профессиональная компетентность приобретает с развитием в системе образования значительных инновационных преобразований. В сложившихся условиях врач-педагог, чтобы быть успешным и востребованным, должен быть готовым к любым изменениям, уметь быстро и эффективно адаптироваться к новым условиям, проявлять стремление быть профессионалом, постоянно обновлять свои знания и умения, стремиться к саморазвитию, проявлять толерантность к неопределенности, быть готовым к риску, т.е. быть профессионально компетентным.*

Ключевые слова: *профессионально-педагогическая компетентность, информационной компетентность, врач-педагог, совершенствование*

**THE MECHANISM FOR IMPROVING THE PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL AND
INFORMATIONAL COMPETENCE OF A DOCTOR-TEACHER**

Abstract: *Professional competence acquires special significance with the development of significant innovative transformations in the education system. Under the current conditions, a doctor-teacher, in order to be successful and in demand, must be ready for any changes, be able to quickly and effectively adapt to new conditions, show a desire to be a professional, constantly update their knowledge and skills, strive for self-development, show tolerance for uncertainty, be prepared to take risks, i.e. be professionally competent.*

Key words: *professional and pedagogical competence, information competence, doctor-teacher, improvement*

Jahonda tibbiy ta'lim muassasalarining tayanch va fanga oid kompetentsiyalarini rivojlantirish, tibbiy ta'lim mazmunini fan yutuqlari bilan uyg'unlashtirish metodikasini takomillashtirish, tibbiyotchilarni pedagogik mahoratini o'zlashtirish, xalqaro ta'lim dasturlari doirasida tibbiy ta'lim darajasini baholash bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. Jahon tibbiy ta'lim tizimida shifokorlarning kasbiy-pedagogik kompetentsiyasini takomillashtirishning samarali mexanizmlari ta'lim jarayoniga tatbiq etilgan. Tibbiyotda shifokorlarni kasbiy-pedagogik kompetentsiyasini takomillashtirish modelini, kompetentsiyalarning metodik takomillashganligini tashxislash, tibbiy pedagoglarni algoritmik axborot almashish faoliyatiga yo'naltirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar alohida ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqotda kasbiy pedagogik mahoratni takomillashtirishda, tibbiyotda shifokorlarning kasb pedagogikasining shakllanish tarixi, o'zbek pedagoglari tadqiqotlarda kasb tanlash va kasbga yo'naltirish muammolari, kasbiy-tibbiy ta'limi faoliyati va unga qo'yiladigan zamonaviy talablar, tibbiy- kasb tushunchasi, tibbiy kasbni pedagogik tasniflash, tibbiy-kasbiy professiogramma va uning pedagogik mazmuni, kasb pedagogikasida kasbiy- motiv va motivatsiya, kasbiy shakllanish jarayonida shifokorning kasbiy kamoloti, mehnat jarayonida kasbiy-pedagogik yetuklik muammosi, kasbiy-pedagogik sifatlarni shakllanishi va kasbiy-pedagogik identifikatsiya, kasbiy-pedagogik faoliyat diagnostikasi, kasbiy-pedagogik faoliyat darajalari va ko'rsatkichlarini aniqlash yo'llari, kasbiy-pedagogik layoqat tashxisi, tibbiy-pedagogik kasb tanlashga ta'sir etuvchi asosiy omillar, tibbiy pedagoglarning pedagogik mahoratlariga doir ilmiy nazariy ma'lumotlarni ilmiy asoslash muhim ahamiyatga ega. Respublikamizda tibbiy ta'lim tizimini 2030 yilgacha takomillashtirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni o'z ichiga olgan Konsepsiya amaliyotga tatbiq etilmoqda, tibbiy ta'limning kasbiy-pedagogik va axborot kompetentsiyasi yondashuviga asoslangan davlat ta'lim standartlari asosida o'quv dasturlari ishlab chiqilganligi, tibbiy ta'lim sifatini takomillashishiga zamin yaratildi.

Bizga yaxshi ma'lumki, pedagogik-axborot texnologiyalari mazmuni chuqurlashib borayotgan bir sharoitda har bir tibbiy pedagog tomonidan kasbiy faoliyat sohasida qo'lga

kiritiluvchi muvaffaqiyatning garovi —uning kasbiy-pedagogik kompetentsiyasini metodik takomillashtirish munosabati hisoblanadi. Birok, mavjud adabiyotlarda bugungi kun talablari asosida tibbiyotda shifokorlarni kasbiy- pedagogik va axborot kompetentsiyasini metodik takomillashtirish mazmuni to'laqonli ochib berilmagan. Mazkur muammo tibbiyotda shifokorlarni kasbiy-pedagogik va axborot kompetentsiyasini takomillashtirish masalasiga alohida e'tibor qaratish metodik zaruriyat ekanligini ko'rsatadi

Tibbiy ta'lim sifatini oshirish sohasida xorij olimlaridan Spirichev V.B., Tutelyan V.A., Kiseleva T.L., Kochetkova A.A., tibbiy kompetentsiyaviy yondashuv yuzasidan dastlabki qarashlar va bugungi kunda Bill Roberts, Mal Coad tibbiy ta'lim sohasidagi kasbiy-axborot ahamiyati yuzasidan tadqiqotlar olib borilgan.

MDH mamlakatlari tadqiqotchilaridan ta'limda kompetentli yondashuv masalalari Z.M.Bolshakova, O.A.Imanova, N.A.Konovalova, S.A.Korolkova, N.F.Radionova, A.N.Sklyarenko, A.V.Timova, I.A.Zimnyaya T.Yu.Parshina, I.A.Koroleva, I.V.Kuznetsova, L.V.Shkerina va boshq. izlanishlar olib borgan. Kompetentsiyaviy yondashuvlar I.A.Korolevaning ilmiy ishlarida tadqiq etilgan, axborot manbalaridan foydalanish masalalari N.A.Piontkovskaya, axborotlar bilan ishlash kompetentsiyasini shakllantirish masalalari V.V.Kyurshunovanning ilmiy izlanishlarida o'z ifodasini topgan.

Ta'lim mazmunini va o'qitish metodikasini shaxs sifatida takomillashtirishda kasbiy-axborot muhitining pedagogik ta'siri macalalari bo'yicha bo'yicha o'zbek olimlari Muslimov N.A, O'razova M.B, O.Avazov, S.Alixonov, M.Barakaev, M.Tojiev, D.Yunusova, B.Abdullaeva, N.Bikbaeva, M.E.Jumaev, R.A.Mavlonova, N.X.Rahmonqulova, B.Ye.Sabirov, kabi pedagog olimlar tomonidan tadqiqotlar olib borilgan. Ta'lim jarayonlarini axborotlashtirish va axborot texnologiyalaridan foydalanish, elektron muhitda axborot almashishning nazariy va metodik asoslari A.A.Abduqodirov, U.Sh.Begimqulov, G.S.Ergasheva kabilarning ilmiy ishlarida tadqiq etilgan. Ta'limda kompetentsiyaviy yondashuvning mohiyati F.M.Zakirova, R.G.Isyanov, N.A.Muslimov, A.K.Raximov, J.E.Usarovning ilmiy ishlarida tadqiq qilingan.

Bo'lajak tibbiyot o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish shart-sharoitlari tibbiy pedagogik faoliyat motivlari va ehtiyojlarini takomillashtirish bo'yicha quyidagi mezonlar aniqlandi: rag'batlantiruvchi, kognitiv, jarayonli, integrativ. Bo'lajak tibbiyot o'qituvchici metodik tayyorgarligining rag'batlantiruvchi mezoniga ehtiyoj, shaxsiy-kasbiy mezonlari kiradi. Bo'lajak tibbiyot o'qituvchici metodik tayyorgarligining kognitiv mezoni: psixologik-pedagogik bilimlar –tibbiyotda o'qituvchilarning tibbiy bilimlari va psixofiziologik xucuciyatlarini, o'quv jarayonini tashkil qilishning shakl, metod va vocitalarini, talabalarni tashxislashning asosiy metodikasini, innovatsion pedagogik texnologiyalarni bilishi; didaktika tamoyillarini, didaktik va tarqatma materiallar ishlab chiqishga qo'yilgan talablarni, ta'lim va tarbiya birligi qonuniyatini bilishi; tibbiy bilimlar – bo'lajak tibbiy pedagoglarni tibbiy bilimini rivojlantirish maqsadlarini, asosiy ilmiy tushunchalar (ta'riflar, xususiyatlar,qoidalar, metodlar va boshqalar) mazmunini bilishi. Bo'lajak tibbiyot o'qituvchicining metodik tayyorgarligida jarayonli mezon: kommunikativ

ko'nikmalar – ta'lim jarayonida talabalar bilan pedagogik muloqotni tashkil qilish mahorati, pedagogik maqsadga muvofiq munosabatlar o'rnatish qobiliyati, bo'lajak tibbiyot o'qituvchilari uchun turli xil tibbiyotga oid o'rgatuvchi dacturlarda topshiriqlar ifodalanishining tushunarlik darajalarini tahlil qilish qobiliyati, bo'lajak tibbiyot o'qituvchilari integrativ faoliyatini ta'minlashga yo'naltirilgan ko'nikmalar; axborot ko'nikmalari – axborot-kommunikatsiya texnologiyalar orqali yangi bilimlarni o'zlashtirish qobiliyati, ta'lim jarayonida samarali texnologiyalarni tanlash va ta'lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish qobiliyati o'z aksini topgan. Kasbiy-pedagogik kompetentsiyaga asoslangan talabalarga o'qitish uchun tibbiy kasbga tayyorlashda, quyidagilarga e'tibor qaratadi: turli bilim sohalaridagi ilmiy tushunchalar shakllanishi uchun yagona asosni vujudga keltirish, tibbiyotda talabalarga rag'batlantiruvchi, kognitiv, didaktik, axborot-kommunikatsiyali, tibbiy kasbiy ijod va o'sishga intilish, metodik tibbiy bilimlar, tibbiy ilmiy- tadqiqot, diantologik yondashuv kabi kompetentsiyalar bilan qurollantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tibbiy-kasbiy pedagogik kompetentsiya tibbiy ta'lim berishda, tibbiy didaktik tamoyillaridan foydalanish; axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'zlashtirish; bo'lajak tibbiyot o'qituvchilarining mustaqil ta'lim olishga, o'zini rivojlantirishga muntazam intilishini ta'minlash va boshqalar. Shunday qilib, tibbiy-kasbiy pedagogning kompetentlik yondashuvi o'ziga xol tibbiy bilimlar hicobga olinib, kasbiy metodik tayyorgarlikni takomillashtirish mexanizimini yaratish zarur. Mutaxassisning kompetentlik mexanizimida tibbiy ta'lim maqsadlari funksiyalarni bajarish bilan, fanlararo integratsiyalashgan, talablar eca tibbiy ta'lim jarayoni natijalari bilan bog'lanadi. Metodik tayyorgarlikning maqsadi nafaqat talabani nimadir qilishga o'rgatish, tegishli tibbiy malaka, tibbiy kompetentlikka ega bo'lishini ta'minlash, balki faoliyat va hayotga oid turli vaziyatlarni mustaqil anglash hamda turli ijtimoiy-madaniy shart-sharoitlarda ishlash imkoniyatini yaratishdan iborat. Bo'lajak tibbiyot o'qituvchisida kasbiy kompetentlikni rivojlanantirish asosida metodik tayyorgarlikni takomillashtirish macalacini o'rganish «tibbiy mutaxassis modeli» tushunchacini nazariy jihatdan batafsil tushunish va tahlil qilishni talab etadi. mutaxassis modeli – tibbiy kasb mahoratining muayyan darajaciga, mutaxassisning o'z faoliyatida calmoqli natijalarga erishishini taqozo etuvchi turli parametrlar majmui.

Tizimli yondashuv nuqtai nazaridan mutaxassis mexanizimini tuzishda asosiy kesim sifatida o'qitish jarayoni natijasi namoyon bo'ladi. Bu natija ta'lim sifati kabi ko'rsatkichlarga bog'liq. Ye.E.Smirnovaning qayd qilishicha, «mutaxassis mexanizimining o'zi psixologik-pedagogik konstruktor hisoblanmaydi. Uning asosida ijtimoiy ishlab chiqarish tizimida muayyan ish o'rnini egallaydigan xodimga talablar tizimi qayd qilinadigan malakaviy tavsif yotadi» [10, 176-b.]. Tadqiqotchilar tomonidan oraliq darajadagi masalalarni muvaffaqiyatli yechilishi uchun talabada shakllantirilishi lozim bo'lgan har bir bilim va ko'nikmada 4 ta nisbatan mustaqil element borligi qayd qilinadi: o'quv faniga oid tibbiy bilim; mantiqiy ko'nikmalar; axborotlar bilan ishlash, uni eclab qolish, o'z vaqtida olingan tibbiy bilimni samarali qo'llay olish kabi ko'nikmalardan iborat.

Yuqorida fikrlarni umumlashtirgan holda, bo'lajak tibbiyot o'qituvchilariga kasbiy-pedagogik kompetentsiyani takomillashtirishda quyidagi kompetentsiyalarga to'xtalib o'tamiz:

1) ijtimoiy-shaxsiy kompetentsiyalar:

–shaxs, faoliyat sub'ekti sifatida talabalarga taalluqli kompetentsiyalar;

–boshqa shaxslar, hamkasblar bilan o'zaro munocabatlarini belgilab beruvchi ijtimoiy kompetentsiyalar; tibbiy ta'lim olish, o'z bilimlarini mustaqil mustahkamlash, o'zini rivojlantirishga intilish layoqatiga taalluqli kompetentsiyalar;

2) kasbiy-pedagogik kompetentsiyalar:

–muntazam o'zgarib borayotgan jamiyatda zaruriy axborotlar olish va qayta ishlash bilan bog'liq axborot kompetentsiyalari;

–bo'lajak tibbiyot o'qituvchisi nafaqat mavjud ijtimoiy-madaniy sharoitga, balki ta'lim-tarbiya, ilmiy taraqqiyot, mustaqil tibbiy ta'lim sohalarida kasbiy-pedagogik vazifalarini bajarishda qo'l keluvchi tibbiy madaniyat omillariga tayangan holda, faoliyat yuritishiga muhim ahamiyat kasb etadi.

-Umummadaniy kompetentsiyalar;

–bo'lajak tibbiyot o'qituvchilariga pedagogik-didaktik kompetentsiya o'qitish jarayonini Samarali yo'lga qo'yishga imkon beruvchi ilm-fanga oid kompetentsiyalar (tashkiliy, boshqaruv, tashxiciy, didaktik, matematik, metodik, psixologik pedagogik, konstruktiv va boshqalar). Qayd qilish kerakki, ilm-fanga oid kompetentsiya doirasida, bizning fikrimizcha, rag'batlantiruvchi, mazmuniy, jarayonli, axborot, ilmiy-tadqiqiy kompetentsiyalarni o'z ichiga olgan tibbiy-metodik kompetentsiyalar muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, ilmiy tadqiqiy kompetentsiya Samarali ilmiy-tadqiqiy faoliyat olib borishga, bo'lajak tibbiyot o'qituvchilarida pedagogik mahoratga moyillikni shakllantirishga imkon beradi;

3) maxsus kompetentsiyalar (yoki kasbiy-funksional bilim, ko'nikma va malakalar) eca kasbiy-pedagogik kompetentsiyalar aniqlashuvi va barqarorlashuvini ta'minlaydi. Ularga ta'lim jarayonini tartibga solish va unga tuzatishlar kiritishga imkon beruvchi kompetentsiyalar kiritiladi. Mazkur kompetentsiyalar integrativ kompetentsiyaning asosini tashkil qiladi.

Xulosa o'rnida bo'lajak tibbiyot o'qituvchisining kasbiy-pedagogik kompetentsiyasi metodik faoliyat olib borishga tayyorligini ta'minlaydi. Aynan tibbiy pedagogik kompetentsiya, tibbiy bilim, o'qitish metodikalarining tarixi va holati, taraqqiy etgan mamlakatlarda o'qitish tajribaci, bo'lajak tibbiyotchilarda pedagogik kompetentsiya mazmuni, ta'lim metodlari va texnologiyalari, o'qitishning psixologik-pedagogik asoslari, ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar uchun nazariy-amaliy materiallar yig'ish, pedagogik kompetentsiya asosida talabalarga dars mashg'ulotlarida va amaliy klinikalarda olib borishni rejalashtirish, ta'lim vositalarini tanlash va qo'llay olish, bo'lajak tibbiyot o'qituvchilarining individual va mustaqil ishlarini tashkil qilish, bo'lajak tibbiyotchida pedagogik kompetentsiya bo'yicha bilim, ko'nikma va malakalarni hosil qilishga

yo'naltirilishi lozim. Tibbiy metodik tayyorgarlikni takomillashtirish, tibbiy bilimni yetarli darajada o'zlashtirilishi, kasbiy jihatdan ahamiyatli shaxsiy fazilatlar, integrativ bilim, ko'nikma va malakalar vujudga kelishini ta'minlovchi ko'plab sa'y-harakat va amallarni o'zida aks ettiradi. Nazariy va amaliy tahlil, tibbiy oliy ta'lim muassasalari faoliyatini o'rganish, shuningdek, pedagogik kompetentsiya asosida talabalarning metodik tayyorgarlikni takomillashtirish bugungi kunning muhim vazifasi sanaladi.

ADABIYOTLAR:

1. Исканджанова, Ф. К. (2022). Роль профессионально-педагогической и информационной компетентности врача-педагога в образовательном процессе. *Gospodarka i Innowacje.*, 21, 253-257.

2. Исканджанова, Ф. К. (2022). МЕТОДОЛОГИЯ ПОВЫШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ И ИНФОРМАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ВРАЧА-ПЕДАГОГА: Исканджанова Феруза Камолдиновна, Преподаватель кафедры «Педагогика и психология» Ташкентская медицинская академия. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (6.2. Махсус сон)*, 163-166.

3. Исканджанова, Ф. К., & Хамраева, М. Э. (2023). ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВРАЧА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(4), 347-353

4. Исканджанова, Ф. К. (2022). Информационная-педагогическая компетентность преподавателя (Doctoral dissertation, Италия).

5. Исканджанова, Ф. К. (2023). ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ВРАЧА-ПЕДАГОГА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(3), 876-885.

6. Muslimov N. Kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: ped.f. doktori darajacini olish uchun dissertatsiya.– Toshkent, 2007.– 337 bet.

7. Мусурмонов А. Дидактические основы межпредметных связей математики и трудового обучения в общеобразовательной школе: Дисс. на соиск. уч. степ. канд. пед. наук. – Ташкент: 1988, -149 с.

8. Сайидахмедов Н.С. Теория и практика подготовки студентов педвуза к руководству общественно полезным производительным школьников: Дисс.докт.пед.наук. –Т: 1992. – 406с.

9. Сериков В. В. Образование и личность: Теория и практика проектирования педагогических систем. - Москва: Логос, 1999. –271 с. 91.

10. Смирнова Е.Е. Формирование модели специалиста высшим образованием. - Томск, 1984. -132 с. 92.